

Yazar Bilgileri
Author(s)

Yüksek Lisans

Melisa ATİKER

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Sosyoloji Bölümü

melisailkio11@gmail.com

ORCID: 0009-0006-4416-9643

Öz

Hızlanan kentleşme süreci, yaşlı bireylerin sosyal yaşam deneyimlerini önemli ölçüde dönüştürmektedir. Dezavantajlı bir grup olarak değerlendirilen yaşlı bireyler açısından kent yaşamı, sunduğu olanaklarla aktif yaşlanmayı desteklerken çeşitli yapısal ve toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışma, kent mekânlarının yaşlı bireylere sunduğu imkânları, bu imkânlarla erişim düzeyini, kent yaşamında yaşlılara yönelik ayrımcılık ve sosyal dışlanmanın sosyal hayata etkilerini ve kent yaşamının yaşlanma sürecini nasıl şekillendirdiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, kent yaşamının olumlu yönleriyle yaşlı bireylerin aktif yaşlanmasına katkı sağladığını ve toplumsal yaşama katılımlarını destekleyen yeni roller edinmelerine olanak sunduğunu göstermektedir. Buna karşın, üretim ve hız odaklı kent yaşamı, yaşlı bireylerin çoğu zaman toplumsal bir yük olarak algılanmasına neden olmakta; bu durum yaşa dayalı ayrımcılık ve ötekileştirme pratiklerini güçlendirmektedir. Türkiye başta olmak üzere birçok ülkede aktif yaşlanmayı desteklemeye yönelik çeşitli uygulamalar geliştirilmekle birlikte, kapsayıcı sosyal politikaların, yaşlı dostu mekânsal düzenlemelerin ve sosyal ilişkileri güçlendirecek ortamların oluşturulmasına yönelik gereksinim devam etmektedir. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin kentte yaşlanma deneyimlerinin emeklilik, aktif yaşlanma ve yaşa dayalı ayrımcılık ekseninde ele alınması, mevcut sorunların görünür kılınması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır.

Abstract

The accelerating process of urbanization has significantly transformed the social life experiences of older adults. While urban life offers opportunities that support active aging for older individuals, who are often regarded as a disadvantaged group, it simultaneously brings various structural and social challenges. This study aims to examine the opportunities provided by urban spaces for older adults, their level of access to these opportunities, the effects of age-based discrimination and social exclusion in urban life on social participation, and the ways in which urban living shapes the aging process. The findings indicate that the positive aspects of urban life contribute to active aging by enabling older adults to acquire new roles and participate more actively in social life. However, the production- and speed-oriented nature of urban living often leads to older adults being perceived as a social burden, thereby reinforcing practices of age-based discrimination and othering. Although various initiatives aimed at promoting active aging have been developed in Türkiye and many other countries, there remains an ongoing need for inclusive social policies, age-friendly spatial arrangements, and environments that strengthen social relationships. In this context, examining the urban aging experiences of older adults through the lenses of retirement, active aging, and age-based discrimination constitutes an important field of research for making existing problems visible and developing effective solutions.

53

Makale Tarihleri
History of ArticleGeliş Tarihi /Received
15.10.2025Kabul Tarihi/Accepted
01.01.2026

Anahtar Kelimeler / Keywords

Yaşlılık Sosyolojisi/ Sociology of Aging
Kent Sosyolojisi /Urban Sociology
Sosyal Ayrımcılık/ Social Discrimination
Aktif yaşlanma/ Active aging
Kentte yaşlanma/ Aging in urban areas

Makale beyanı

Çalışma, özgün bir makedir.

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atıf / Citation

Atiker, M. (2026). Kent Yaşamının Yaşlılık Deneyimi Üzerindeki Etkileri. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 5(1), ss. 53-64.

DOI

<https://doi.org/10.58632/olgusos.1803914>

1. Giriş

Yaşlılık, yalnızca kronolojik bir olgu olarak değil; sosyolojik, psikolojik, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ele alınan çok yönlü bir kavramdır. Emeklilik, sağlık durumu, ulaşım olanakları ve sosyal çevre gibi etmenler, yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılımını ve yaşam deneyimlerini doğrudan etkilemektedir. Tarihsel süreç içerisinde yaşlılığa farklı anlamlar yüklenmiş; bu durum yaşlılık algısının değişmesine ve yaşlı bireylerin yaşam pratiklerinin dönüşüm geçirmesine neden olmuştur (Açıkgöz, 2021).

Modernleşme süreciyle birlikte toplumun yapısı ve bireylerin yaşam biçimleri önemli ölçüde değişmiş; teknolojik gelişmeler, tıptaki ilerlemeler ve kentleşme bu dönüşümün temel bileşenleri haline gelmiştir. Kuramsal yaklaşımlar, bu yapısal dönüşümlerin yaşlılık olgusunu yalnızca biyolojik bir süreç olmaktan çıkararak toplumsal, mekânsal ve kültürel boyutlarıyla ele alınması gereken bir olguya dönüştürdüğünü ortaya çıkarmıştır. Sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı toplumsal hareketlilik, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler ve yaşlı nüfus oranındaki artış, yaşlılığı tüm toplumları etkileyen olgu haline getirmiştir (Düzenli ve Akpak, 2017). Bu bağlamda yaşlı bireylerin kent yaşamındaki konumu, kentsel mekânlarla kurdukları ilişki ve bu mekânlara erişim düzeyleri, yaşlanma deneyimini doğrudan belirleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Fiziksel çevrenin niteliği, toplumsal yaşama katılım olanakları ve kamusal hizmetlere erişim, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini ve aktif yaşlanma süreçlerini şekillendirmektedir. Bu sebeple kentler, yaşlı dostu politikalar ve erişilebilir mekânlar sunabildiği ölçüde aktif yaşlanmayı destekleyen sosyal alanlara dönüşebilmektedir. Günümüzde yaşlılık, kuramsal düzeyde bireysel bir yaşam evresi olmanın ötesinde; toplumsal yapı, mekân ve politika ilişkileri çerçevesinde ele alınması gereken çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Aktivite Kuramı, yaşlı bireylerin toplumsal rollerini sürdürmelerinin ve yeni roller edinmelerinin yaşlanma sürecinde temel bir öneme sahip olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel etkinliklere katılımı, yaşam doyumunu artırmakta ve aktif yaşlanmayı desteklemektedir. Yaşlı bireylerin toplumdan soyutlanması, yaşlanmanın doğal bir sonucu olarak değil; toplumsal yapı, kurumsal düzenlemeler ve mekânsal sınırlılıklar ile ilişkili bir durum olarak değerlendirilmektedir (Powell, 2006: 49).

Yaşlılıkta aktif kalmak için fiziksel sağlık durumu, ekonomik güvence, yakın sosyal ilişkiler önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Aktivite kuramına göre başarılı yaşlanabilmek için fiziksel, sosyal ve zihinsel etkinliklerin geliştirilmesi gereklidir. Kuram ayrıca sosyal etkinliklere katılımın, yaşlı bireylerin toplumsal bütünleşme içinde kalmasına yardımcı olduğunu vurgulamaktadır. Yaşlılık döneminde sağlıkla ilişkili biyolojik ve fiziksel sınırlılıkların ortaya çıkması kaçınılmazdır bu sebeple sosyal yaşamda aktif olmak zorlaşmaktadır (Kalaycıoğlu, 2003: 11; Kalınkara, 2011: 28; Quadagno, 2014: 50).

Kentleşme ve sanayileşme süreçleriyle birlikte yaşlı bireylerin toplumsal rollerinde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Geleneksel toplumlarda bilgi aktarımı, üretim ve karar alma süreçlerinde etkin olan yaşlı bireyler, modern kent yaşamında bu rollerin bir kısmını kaybetmiş; buna karşın kentler, yaşlı bireyler için yeni toplumsal rollerin ve etkinlik alanlarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Aktivite Kuramı, bu bağlamda kentsel mekânları, yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılımını kolaylaştıran ya da sınırlayan temel yapılar olarak ele almaktadır. Sanayileşmenin bir sonucu olarak kentlerde yaşlı istihdamına yönelik olanakların artması, gönüllülük faaliyetleri, eğitim ve kültürel etkinlikler ile kamusal alanların kullanımı, yaşlı bireylerin aktif yaşlanma süreçlerini destekleyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Ancak kentsel mekânların erişilebilirlik düzeyi, fiziksel çevrenin niteliği ve sunulan hizmetlerin kapsayıcılığı, yaşlı bireylerin bu olanaklardan yararlanabilme düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu durum, Aktivite kuramının yalnızca bireysel çabaları değil; aynı zamanda yapısal, mekânsal ve politik düzenlemeleri de dikkate alan bütüncül bir yaklaşım sunduğunu göstermektedir. Bu çerçevede yaşlı nüfusa yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi; aktif yaşlanmanın desteklenmesi, kuşaklararası etkileşimin artırılması ve sağlıklı, güvenli yaşam alanlarının oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır (Şentürk ve Altan, 2015: 15–16). Yaşlılık sürecinde bireylerin kentsel mekânların sunduğu avantaj ve dezavantajlardan önemli ölçüde etkilendiği dikkate alındığında, Aktivite kuramı yaşlılık çalışmalarında mekân odaklı analizlerin gerekliliğine işaret etmektedir (Erkılıç vd., 2006). Bu araştırma, yaşlı bireylerin kent yaşamı içerisinde karşılaştıkları fırsat ve sınırlılıkları, kentsel mekânlarda maruz kaldıkları ayrımcılık biçimlerini, kent mekânlarının yaşlı bireylere sunduğu imkânları, bu imkânlara erişim düzeylerini ve kent yaşamının yaşlıları nasıl bir yaşlanma sürecine dahil ettiğini incelemektedir. Bunun yanı sıra araştırma, yaşlı bireylerin kent yaşamında deneyimledikleri sosyal dışlanma ve mekânsal kısıtlılıkların, yaşlanma sürecini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Aktivite kuramı çerçevesinde geliştirilen bu araştırma, yalnızca bireysel olarak değil; aynı zamanda kentsel planlama, sosyal politika ve yerel yönetim uygulamalarının yaşlıların aktif yaşlanma olanakları üzerindeki belirleyici etkilerine de odaklanmaktadır. Bu yönüyle araştırma, yaşlılık çalışmalarında mekân odaklı ve bütüncül yaklaşımların önemini vurgulamakta; yaşlı nüfusun toplumsal yaşama katılımını destekleyici politika ve uygulamalara yönelik değerlendirmeler sunmayı amaçlamaktadır.

2. Yaşlı, Yaşlılık ve Yaşlanma Terimleri

“Yaş, Yaşlı, Yaşlanma ve Yaşlılık” kavramları ilk bakıldığında aynı içeriğe sahip gibi gözükse de farkı anlamlar içermektedirler. “Yaşlı” kavramı toplumdan topluma, kültürden kültüre, bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya

değişebilmektedir. Yaşlı, genelde 65 yaşından sonra işlevselliğin azaldığı tespitine dayanılarak çalışma hayatı baz alınmış ve yaşlı kişiyi 65 yaş üstü bireyler olarak tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), birinci dünya ülkelerinin çoğunda yaşlılığın başlangıcını 65 ve üzeri yaş olarak kabul etmiş fakat bu sınırın üçüncü dünya ülkeleri için yüksek olacağını belirtmiştir. DSÖ'nün yaptığı kategoriye göre; 45-59 yaş aralığına orta yaş, 60-74 yaş aralığına yaşlılık, 75-89 yaş aralığına ileri yaşlılık 90 ve üstü yaşa ise ihtiyarlık olarak gruplanmıştır (Arpacı, 2005: 16-17). Birleşmiş Milletler (BM) 60 yaş ve üzeri nüfusu, İş birliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ise 65 ve üzeri yaştaki nüfusu yaşlı nüfus olarak kabul etmiştir (UN, 2013:3; OECDSTAT, 2016a).

Toplumların demografik dönüşüm süreciyle birlikte sanayileşen modern toplumlarda yaşlı birey, giderek artan biçimde bağımlı bir nüfus grubu olarak tanımlanmaya başlanmıştır; bu durum yaşlılığı yaşam evresi olmaktan çıkararak toplumsal bir sorun hâline getirmiştir. Yirminci yüzyılın başlarına kadar yaşlılık doğrudan bir hastalık olarak kabul edilmemekle birlikte, çoğu zaman bir tür işlev kaybı ya da sakatlık durumu ile ilişkilendirilmiştir. Bu dönemde bireylerin yaşlı ya da genç olarak sınıflandırılmasında dış görünüş, özellikle giyim ve kuşam gibi göstergeler belirleyici olmuştur. Bununla birlikte, geçmişten günümüze yaşlılık olgusunun ölümle özdeşleştirilmesi, yaşlı bireylerin toplumsal algıda faydasız, önemsiz, ürkütücü ve ölümü çağrıştıran figürler olarak konumlandırılmasına yol açmıştır (Özkan, 2017: 2).

Tufan (2018, s. 243), yaşlılık kavramını “toplumsal olarak inşa edilen bir olgu” şeklinde ele almaktadır. Çeşitli araştırmalarda, farklı toplumların yaşlılığı kendi tarihsel, kültürel ve sosyal koşulları doğrultusunda farklı biçimlerde tanımladığı; dolayısıyla yaşlılık algısının toplumdan topluma değişkenlik gösterdiği vurgulanmaktadır. Yaşlılığın tanımlanma biçimi, toplumsal ve mekânsal bağlama göre farklılık göstermektedir. Bazı toplumlarda, özellikle kırsal alanlarda bireylerin yaşlı olarak nitelendirilmesi, biyolojik yaştan ziyade fiziksel gücün azalması ya da sağlık sorunlarının ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilirken; kentsel alanlarda yaşlılık daha çok belirli bir kronolojik yaş eşiği üzerinden tanımlanmaktadır (Altunay, 2020: 6). Bu durum, yaşlılık algısının yalnızca biyolojik bir süreçle sınırlı olmadığını; aynı zamanda sosyal, kültürel ve mekânsal koşullar tarafından şekillendirildiğini göstermektedir.

Kırsal yaşamda yaşlılık, deneyim, bilgelik ve toplumsal saygınlık gibi niteliklerle ilişkilendirilirken; kent yaşamında üretkenliğin azalması ve çalışma yaşamından çekilme, yaşlılık tanımının merkezinde yer almaktadır. Ayrıca kentlerde yaşayan yaşlı bireyler, sosyal ağların zayıflaması ve yaşam temposunun değişmesi nedeniyle toplumsal çevreden daha erken dışlanma veya izole olma riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Buna karşılık kırsal alanlarda akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin görece güçlü olması, yaşlı bireylerin toplumsal ilişkilerini daha uzun süre sürdürebilmelerine olanak tanımaktadır. Bu farklılıklar, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini, toplumsal rollerini ve yaşlanma deneyimlerini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla yaşlılık olgusunun, evrensel ve tek tip bir süreç olarak ele alınmasından ziyade, her toplumun kendi değer yargıları, üretim ilişkileri ve yaşam koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaşlılık yaşam evresinin son dönemidir. İnsan hayatının bir dönemi olan yaşlılık, tarihteki tüm toplumlarda ve hatta düşünürlerde farklı anlamlar yüklenen bir terim olmuştur. Platon ve Cicero gibi filozoflar yaşlılığı bilgelik olarak tanımlamışlardır. Goethe'ye göre ise, yaşlılık bireyin yaşam sürecindeki deneyimleri sonucunda edindiği bir miras olarak kabul edilir. Yani yaşlılık bireye yaşamın sonunda verilen bir nimettir (Öçal,2017:335-336). Bir toplum yaşlılık dönemini bağımlı olarak görürken başka bir toplum yaşlıları el üstünde tutup saygı değer kişi olarak görebilmektedir. Yaşlılık, her insanın geçireceği bir dönemdir fakat bu dönemi bazıları olumlu bazıları da olumsuz geçirebilir. Yaşlılık dönemi bireyin önceki dönemlerinden bağımsız değildir.

Yaşlanma süreci, bireyin ana rahmindeki gelişimiyle başlayarak doğumdan sonra fiziksel ve sosyal çevrelerle etkileşim içinde sürmekte ve yaşamın sonuna kadar devam etmektedir (Tufan, 2016: 11–12). Bu süreç bireyin; kronolojik, biyolojik, ruhsal (psikolojik) ve toplumsal kültürel yaşlanma deneyimlerini içinde barındırır. Kronolojik yaşlanma, bireyin doğumundan itibaren içinde bulunduğu zamana kadar olan yıllara bağlı olarak geçirdiği yaşlanma sürecini ifade etmektedir (Akçay, 2011:13). Biyolojik yaşlanma ise, kalıtım, sağlık ve iş gücüne göre saptanan yaşlanma olarak tanımlanmaktadır (Beğer ve Yavuzer, 2012: 1). Kronolojik yaşlanma, bireyin yıllar geçtikçe zihnen ve bedenlen yaş alması durumudur. Kronolojik yaşlanma her bireyde aynı olabildiği gibi biyolojik yaşlanma her bireyde farklı gözlemlenebilir. Ruhsal yaşlanma, yaşlılığın sorunlarına başarılı uyum sürecidir (Akçay, 2011:13). Diğer bir deyişle, bireyin yaşamı boyunca elde ettiği deneyimlerinin artmasına bağlı olarak meydana gelen davranış değişiklikleridir (Demirbilek, 2005:211). Birey yaşlandıkça bazı işleri yapamayabilir ve sonucunda yaşlı hissedebilir, duygusal olarak düşüş yaşayabilir bu da ruhsal olarak yaşlandığını gösterir. Toplumsal-sosyolojik yaşlanma ise, toplumun yaşlıya atfettiği roller, değerler, normlar ve kalıp yargılarıdır. Bireyin yaşlandığındaki beklentilerini, sosyal statülerini, sosyal hayatını yaşadığı toplum belirler. Toplumsal yaştaki düşünceler bir toplumdan diğerine doğru değişir. Örneğin Çin'de yaşlılar bilgelik kaynağı olarak görülürken ABD toplumunda bağımlı insan statüsünde yer alabilir. Yaşlılığın toplumsal yönünü bireyin içinde bulunduğu kültür, toplumdaki norm ve değerler diğer bir deyişle toplumun yaş kriterlerine göre beklediği rol ve davranışlar etkiler. Statü ve roller toplumda her yaşa göre düzenlenmiş, yaşamın belli dönemlerine yöneltilmiştir. Dolayısıyla yaşlanma ve yaşlılıkta bu dönemin içinde yer almaktadır.

Bireylerin toplumda yaşa bağlı olarak belirli rolleri vardır. Toplum, genç ve yaşlı bireylere belli roller yükler ve bu rollerin yerine getirilmesi için kolektif bir baskı oluşturur (İçli, 2016: 42-43). Toplumsal ilişkiler de rollere bağlı olarak kurulur. Birey hayatının tamamında bu rollere bağlı hareket eder. Yaşlı bireyler zamana bağlı olarak fiziksel gücünün azalması nedeniyle bazı rolleri yerine getirememekte ve rollerinde değişiklik olmaktadır. Yaşlılık döneminde bu rolleri topluma bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin toplum, önce eş sonra baba daha sonra dede gibi sosyal rolleri toplum bireye yükler ve toplumlaşma sürecinde bireye öğretilir. Dolayısıyla bireyin içinde bulunduğu kültür, yaşlılığını ve nasıl yaşlanıldığını belirler (Aslan ve Hocaoglu, 2017: 53). Afrika'nın bazı kabilelerinde yaşlılar kabile içindeki

anlaşmazlıklarda hakem rolü üstlenir. Modern Batı toplumlarında yaşlı bireyler genellikle emekli olduktan sonra üretim süreçlerinden dışlanır. Bu toplumlarda bireysellik ön planda olduğu için yaşlılar çoğu zaman yalnız yaşamaktadır ve kurumsal bakım hizmetlerinden faydalanmaktadır. Türkiye gibi geçiş toplumlarında ise kırsal alanlarda yaşlı bireyler hâlâ aile içinde saygı gören kişiler olabilirken; büyük şehirlerde yalnızlık, bakım sorunları ve sosyal dışlanma gibi durumlarla daha sık karşılaşabilirler.

3. Yaşlılık Dönemine Tarihi Bir Bakış

Modern dönem öncesi toplumlarda bulunan yaşlılara bakıldığında yaşlılık dönemine ulaşan kişi sayısı az ve birey için fazla uzun sürmeyen bir süreçtir (Özkul ve Kalaycı,2015:260-261). 18. yüzyıla kadar doğum oranı çok olsa bile salgın hastalıklar, savaşlar vs. olduğundan nüfus artış hızı düşük ve yaşlı oranı da az olduğu için toplumda yaşlılar bir sorun olarak görülmemiştir. 18. Yüzyılla beraber Rönesans, reform gibi hareketlerin beraberinde tıbbın gelişimi insanın ortalama yaşam süresinin uzamasına sebebiyet vermiş böylece toplumdaki yaşlı bireylerin oranında artış yaşanmıştır (Bulut,2015:395). Fransız İhtilali ardından daha eşitlikçi bir toplumsal yapının oluşması, eğitim ve öğretim kurumlarının artmasına bağlı olarak eğitilmiş insan sayısının çoğalması gibi gelişmeler yaşlılara yönelik olumsuz bakışta yaşlıların lehine değişiklik gerçekleşmiştir (Tufan, 2016, s. 99-101). Fransız İhtilali ile yayılan ilkeler bireylerin yaş, cinsiyet veya sosyal statü gözetilmeksizin eşit haklara sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece yaşlı bireylerin toplumsal statüsünü kısmen de olsa güçlendirdiği; yaşlılığa ilişkin olumsuz yargıların mutlak olmadığını ve tarihsel koşullara bağlı olarak değişebildiğini ortaya koyduğu söylenebilir. Bu toplumsal dönüşüm, yaşlıların sosyal hayata daha aktif katılımını destekleyerek, yaşlılara yönelik bakış açısının olumlu yönde değişmesine zemin hazırlamıştır

19. Yüzyılda tıbbın ilerleyişi daha da önem kazanmış hem de 18-19.yy. da ortaya çıkan sanayi devrimiyle teknolojinin hayata yansması kaliteli bir hayat süresinin artmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda sanayi devrimiyle tarımda makineleşmenin artmasıyla göç hareketleri değişmiş, kırdan kente göç yoğunlaşmış dolayısıyla sanayileşme göçün belirleyici unsuru olmuştur. Göç yaşanırken kırdan ücretsiz emek gücü olarak görülen çocuk aynı şekilde sermaye getirisi olarak görülmüş böylece nüfus artış hızı yükselmiş ve genç nüfus oranı artmıştır. Sanayi devrimi sonrası yaşlı nüfus oranının az olması sebebiyle yaşlılık, aynı şekilde sorun olarak tanımlanmamıştır. (Ceylan, 2015: 47).

20. Yüzyılda tıbbın ilerlemesiyle bebek ölüm oranların azalması, kadının az da olsa iş hayatına girmesiyle beraber doğum oranlarının düşmesi, eğitim oranının ve insanlardaki bilinçlenmenin artmasıyla doğum oranı azalmış, doğumdan beklenen ömür süresi uzamaya başlamıştır. Dolayısıyla yaşlı nüfus oranı az da olsa artışa geçmiştir. Demografik nüfusun değişimi ve göç sürecinin değişimiyle toplumda yaşlıların statüsünde farklılaşma meydana gelmeye başlamıştır. (Canatan,2013)

21. yüzyılda küreselleşme, modernleşme ve kentleşmeyle beraber yaşlıların statüsü düşmeye tecrübelerinin yerini teknoloji almaya başlamış ve dolayısıyla toplumda olumsuz karşılanmaya başlamışlardır. Hızlı bir kentleşme süreciyle beraber kente özgü yeni toplumsal değerler oluşmuş böylece genç yaşlı arasındaki farklılıklar artmıştır. Teknoloji alanındaki hızlı ilerlemeler ile sanayi alanındaki gelişim ve dönüşümden ötürü üretimde yüksek teknoloji kullanılmış ve bu durum yaşlıların istihdamını zorlaştırarak daha çok gençlerin istihdam edilmesine ve yaşlıların bilgisiz olarak görülmesine neden olmuştur (Şentürk, 2020:63). Gençler yaşlılara oranla üretken, aktif bir grup olarak görülürken yaşlı bireyler tüketici, bağımlı olarak görülmeye başlanmış ve toplumdan uzaklaşmaya giderek yalnızlaşmaya itilmişlerdir. Buna bağlı olarak kentlerde yaşlı ayrımcılığı söz konusu olmaya başlamıştır.

Yaşlı, tecrübelerine değer verilen, saygıda kusur edilmeyen bir otorite figürü iken modernleşen ve kapitalistleşen toplumda toplumsal, sosyal bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Dünya genelinde doğum oranlarının düşmesi ve ortalama yaşam süresinin uzaması sonucunda yaşlı nüfus oranı artmıştır. Artan yaşlı nüfusun sağlık hizmeti, sosyal hizmet, emeklilik gibi sosyal refah hizmetlerinden daha fazla ve uzun süre yararlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla yaşlanma ve yaşlılık olguları ailelerin baş etmeleri gereken aile içi bir konu olmanın dışına çıkarak sosyal ve politik bir boyut kazanmıştır (Yıldırım, 2021: 1890).

Yaşlılık sosyolojisi, Türkiye'nin hızlı yaşlanan nüfusu için önemli bir konumda yer almaktadır. Yaşlılığa ilişkin en eski kuramlar 1950-1960lı yıllara dayanarak, işlevselci bakış açısıyla bireylerin yaşlandıkça değişen toplumsal rollere nasıl uyarlandıklarını anlatır ve bu kuramlar yaşlılık kavramının, yaşlılık döneminin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak yaşlılık sosyolojisi kuramları ortaya çıktıkları tarihsel bağlamdan bağımsız değildir. Bu bağlam, belirli dönemlerde benimsenen yaşlılık araştırma yöntemlerini ve kuramsal yönelimleri doğrudan etkilemektedir. Tarihsel gelişimleri dikkate alındığında, yaşlılık kuramlarının büyük ölçüde mikro ve makro düzeyli yaklaşımlar şeklinde sınıflandırılabilirliği görülmektedir (Quadagno, 2014: 65).

4. İşlevselci Kuram: Aktivite/Etkinlik kuramı

Aktivite kuramı, başarılı bir yaşlanma süreci için aktif kalmanın temel bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Kuramın varsayımı bireyin etkinlik düzeyi arttıkça refahının da artacağı yönündedir (Havighurst & Albrecht, 1953). Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin sosyal etkileşimlerini sınırlayan fiziksel ve sosyal engellere dikkat çekmekte; yaşlanma sürecinde ortaya çıkan gerilemelerle başa çıkmanın en etkili yolunun zihinsel, sosyal ve fiziksel alanlarda yapılan etkinliklerle baş edilebileceğini savunmaktadır. Aktivite kuramına göre fiziksel, sosyal ve eğlence temelli etkinliklere katılım, başarılı

yaşlanmanın en önemli göstergelerinden biridir. Araştırmalar, etkinliklere katılımın yaşam doyumunu ve duygusal iyilik hâlini artırdığını, benlik algısını güçlendirdiğini ve depresyon riskini azalttığını ortaya koymaktadır (Herzog vd., 1998; Dupuis ve Smale, 1995). Bu bağlamda aktiviteler, yaşlı bireylerin kendilerini değerli hissetmelerine, toplumsal yaşama yeniden ve etkin biçimde katılmalarına olanak tanımaktadır.

Yaşlılıkta aktivite, bireyin her daim yaşam doyumunu yükselterek yaşlılıkta anlam bulmayı, rol istikrarını sağlar. Dolayısıyla bireye aktiflik kazandırır. Bireylerin yaşlılık öncesindeki statüsü ve rolleriyle yaşlılık statüsünde ortaya çıkan rolleri arasında uyum ve dengenin sağlanmasını “rol istikrarı” kavramı temsil eder. Rol istikrarı, yaşlı bireylerin aktif kalması, yaşlılıkta bireylerin yaşam biçimlerinin değişimleriyle yaşlıya zarar verici etkisi olabilmesi bakımından önemlidir (Parrillo, 2008:20). Rol istikrarı, bireylerin yaşamında farklı dönemlerde üstlendikleri sosyal roller arasında tutarlılık ve uyum sağlama becerisini ifade eder. Yaşlılık döneminde, bireyin önceki statüsü ve rollerinden kaynaklanan beklentilerle yaşlılıkta karşılaştığı yeni roller arasındaki denge kurmak büyük önem taşır. Yaşlılık sürecinde rollerin ani veya zorunlu değişimi, bireyde stres, kimlik bunalımı ve sosyal izolasyon riskini artırabilir. Bu nedenle, yaşlı bireyin aktif ve katılımcı bir yaşam sürdürmesi, rol istikrarının korunmasına yardımcı olur. Rol istikrarı, yaşlıların toplumsal kimliklerini korumalarına, benlik saygılarını sürdürmelerine ve yaşam doyumunu artırmalarına olanak tanır. Yaşlılık döneminde rol istikrarının korunması, sağlıklı ve tatmin edici bir yaşlanma sürecini destekler.

Yaşlı bireyler çoğu zaman yetişkinlikte yaptığı rol ve davranışları yaşlılık döneminde sergileyemeyebilirler. Dolayısıyla yaşlılık, bireyde fiziksel olarak gerileme getirir ve yaşlının rollerinde de gerileme yaşanabilir. Fakat bu gerilemeyle birlikte çoğu aktivite kuramcısına göre yaşlılar hayattan geri çekilmemeli aksine toplumunda yaşlılar için yeni, uygun roller tanımlayıp yaşlı bireyinde bu rolleri öğrenmesi gerektiğini savunur. DSÖ’ye göre aktif yaşlanma süreci, yaşlıların günlük yaşamlarında sosyal, ekonomik ve kültürel aktivitelerle katılımlarını esas alır. Aktif yaşlanma sürecini toplumdaki ekonomik, sosyal, bireysel, davranışsal, sosyal koşullar belirlemektedir. Yaşlı bireyler herhangi bir engellilik durumları olması halinde bile toplumda yürütülen faaliyetlere katılabilirler, deneyimlerini daha genç kuşaklara aktarabilirler. Yani deneyimlerini genç kuşaklara aktarmakta bir aktivitedir. Bu süreç onların topluma katkılarını artırabilmektedir (WHO, 2002:12; WHO, 2016).

Yapısalcı bir yaklaşım olan aktivite/etkinlik kuramı bireyi ve bireylerin ilişkilerini merkeze alan küçük ölçekli bir kuramdır. Bu kuram, yaşlı bireyin toplumdaki uzaklaşmasını değil aksine sosyal çevreye daha çok yakınlaşıp, sosyal etkileşim ve ilişkilerle yaşlının yeni roller edinmesini savunur. Yaşlılık döneminde bireylerin fiziksel işlevlerinde azalmanın veya kayıpların yaşanması nedeniyle (Özyurt vd. 2007:118) bu dönemde kaliteli yaşlanma önem kazanmaktadır. Yaşlanma süreciyle ortaya çıkan işlevsellikte azalma gibi problemler bireyin yaşam kalitesini de etkiler. Bireyler yaşlandıkça hayattaki bazı görevlerini yerine getirmekte zorlanabilir ve bulunduğu statüyü koruyamayabilirler. Ruhsal, kronolojik ve biyolojik saatin yansıdığı toplumsal yaşlanma daha çok bireyler arası sosyal ilişkiye bağlı olduğu için bu dönemde diğer dönemlere nazaran daha çok ön plana çıkmaktadır. Yaşlılığın sosyolojik yönünü kişilerin içinde bulunduğu norm ve değerler etkilemektedir (Ceylan, 2015: 37). Dolayısıyla bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı yaşlılığın farklı boyutlarını da etkilemektedir. Yaşlılarda genelde oluşan hayattan, toplumdaki uzaklaşma düşüncesi toplumdaki bireylerin yaşlı bireyden elini çekmesiyle desteklenir. Sosyal bütünleşme, toplum içindeki hâkim kültürel değerlerin bireyler tarafından benimsenerek toplumla uyum içerisinde olmayı ifade etmektedir (Altıparmak, 2009). Toplum yaşlılara yönelik yeni roller oluşturmali ve bu rolleri yaşlılara öğretmelidir. Böylece yaşlı birey yeni rolleriyle yaşama aktif katılmalı, aynı zamanda bireysel ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamalıdır.

Yaşlı bireyin yaşlılık çağı geçmiş yaşantısından bağımsız değildir dolayısıyla yetişkinlik dönemindeki davranışları da yaşlılık çağını etkiler. Yaşlı bireyin yetişkinlikteki davranışlarından veya aktivitelerinden kolayca vazgeçmesi elbet beklenemez fakat vazgeçtiği roller yerine başka roller edindiğinde yaşlı birey yaşlılıkta anlam bulmaya çalışır. Böylece hem kişisel olarak hem de toplumsal olarak bütünleşme yaşar. Bu kuramda en önemli bileşen yaşlıların aktif ve sağlıklı yaşlanmasıdır. Bu sayede yaşlı birey bu dönemi daha çabuk kabullenerek daha hem daha mutlu bir hayat sürer hem de bu dönemi daha kolay atlattığını sağlar. Aktivite kuramının en önemli temalarından biri de başarılı yaşlanmadır. Birey yaşlanmayla beraber toplumdaki uzaklaşmadıkça yeni rollerle topluma katılım sağladıkça yani yeni döneme alıştııkça başarılı yaşlanır. Her yaşlı bireyden aynı oranda aktivitelerde yer alması beklenemez. Yaşlıların diğer kuşaklara bilgi ve tecrübelerini aktarması durumu da aktiflikle ilgilidir. Aktiflik sadece maddi değerler olarak düşünülmemelidir, manevi değerlerin aktarımı da bir aktifliktir (Çolak ve Özer, 2015: 117). Fakat gelişen yaşam koşullarıyla birlikte yaşlı bireylerin manevi değerleri hor görülme, çoğu zaman aktif ve sağlıklı yaşlanmalarına olanak sağlanılmamaktadır.

Genel olarak aktif yaşlanma kuramı, bireyin yaşlılık dönemini toplumsal dışlanmadan uzak, üretkenlik ve sosyal etkileşim içinde geçirmesini savunur. Böylece yaşlı bireylerin rollerinin yeniden öğrenilmesini ister. Geleneksel toplumlarda yaşlılık, bilgelik ve saygınlıkla ilişkilendirilirken; modern toplumlarda yaşlı bireyler sıklıkla üretim dışı, tüketen ve bağımlı bireyler olarak algılanır. Bu tabunun yıkılması için kentlerde, yaşlı bireylerin fiziksel çevreye erişimlerinin artırılmasını, ulaşım hizmetlerinin iyileştirilmesini ve yaşlı dostu kent tasarımlarının uygulanmasını zorunlu kılar.

4.1. Emeklilikte Aktif Yaşlanma

Yaşlılık döneminin başlangıcıyla beraber faaliyetlerinin azalmasıyla kapitalistleşen dünyanın, modernleşen ülkeleri yaşlılık dönemini genelde emekli olunan 65 yaşında başlatmaktadır. Yani yaşlılık başlangıcı birçok ülkede 65 yaş ve bu yaş mecburi emeklilik yaşı olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple emekli bireyler “yaşlı” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’ de genel olarak aynı zamanda emeklilik yaşı da olan 65 yaşın yaşlılık döneminin başlangıcı olarak kabul edildiği görülmektedir. Bazı kurumlar yaşlılık döneminin başlangıcı olarak farklı yaşları kullanabilmektedir. Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu çalışmalarında, yaşlılık sınırını 65 yaş olarak kabul etmektedir. ASHB ise, “Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği’nde” 60 yaş ve üstündeki kişiyi yaşlı olarak tanımlarken, “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmeliği’ndeki yaşlı tanımında 65 yaş ve üstündeki kişilerin yaşlı olduğunu belirtmektedir. Aynı kurumun iki farklı yönetmeliğinde yaşlılık sınırının farklı olması, yaşlanmanın sosyal ve ekonomik etmenlerden etkilendiğini göstermektedir (Aygüler, 2022: 19).

Yaşlılık döneminde bireyler emeklilik sürecine girmiş olsalar dahi toplumsal rollerinin bir bölümünü sürdürme eğilimindedir. Emeklilikle birlikte günlük yaşam pratikleri değişse de, yaşam koşullarının ve orta yaş döneminde geliştirilen yaşam pratiklerinin devam ettirilmesi, başarılı yaşlanmanın temel göstergeleri arasında değerlendirilmektedir (Atchley, 1999: 99; Kalaycıoğlu, 2003: 11). Emeklilikle beraber bireylerin alıştıkları rollerini bırakması ve sosyal ilişkilerinin azalması kendisini yetersiz hissetmelerine neden olur. Yaşlılık döneminde emeklilik aslında bir statü kaybıdır. Emeklilikle beraber daha çok işte geçirdiği vaktini artık evde geçirir dolayısıyla sosyal çevresi iş arkadaşlarından ziyade ev halkı olur. Birey emeklilik dönemini mutlu geçirmek için topluma aktif katılmalıdır (Danış, t.y. :5). Yani emekli olan yaşlı, önceki dönemlerinde olduğu gibi toplumsal ilişkileri sürdürmeli ve hala kendisine ihtiyaç duyulduğunu hissetmelidir. Çalışma hayatıyla kaybettiği rollerin yerine yeni roller koymalıdır (Tufan, 2016: 147). Yaşlanan işgücünün yerini genç ve dinamik bir işgücünün alması, yaşlı bireylerin ekonomik koşulları ve yaşam gereksinimleri dikkate alınmaksızın meşrulaştırılmaktadır. Aktif yaşlanma kuramı ise emekliliği, bireyin toplumsal yaşamdan çekilmesi gereken bir dönem olarak değil; yeni rollerin, etkinliklerin ve katılım biçimlerinin geliştirilebileceği bir süreç olarak ele almaktadır. Buna karşın, yaşlanmayı emeklilik ve ekonomik edilgenlik ile özdeşleştiren yaklaşımlar, emeklilik döneminde bireylerin karşılaşılabileceği yoksulluk ve sosyal dışlanma risklerini yeterince dikkate almamaktadır. Bu durum, aktif yaşlanmanın yalnızca bireysel çabalarla değil, emeklilik sonrası dönemi güvence altına alan sosyal ve ekonomik politikalarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Tufan, 2002).

Emeklilik döneminde yaşanan rol kaybı, yaşlı bireyde sosyal izolasyon riskini artırabilir. Aktif yaşlanma yaklaşımı, yaşlıların fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan sağlıklı kalmalarını destekler ve yaşlı bireylerin toplumsal katılımını, yaşam doyumunu artırır. Böylece, emeklilik sadece bir son değil, yeni bir başlangıç olarak değerlendirilebilir. Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan biyolojik sınırlılıklar ve emeklilik sonrası rol değişimleri, bazı toplumsal rollerin dönüşmesine ya da yerini yeni rollere bırakmasına neden olmaktadır. Ancak bu durum, yaşlı bireylerin aktif olmalarını engellememekte; aksine zihinsel sağlık, toplumsal katılım ve yaşamdan alınan doyumunu destekleyici yeni etkinlik alanlarının ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Boş zaman etkinlikleri, yaşlılara yönelik topluluklar ve bu amaçla kurulan merkezler, yaşlı bireylerin aktif kalmasını teşvik etmekte ve iş ile aile sorumluluklarının değişmesine rağmen toplumsal katılımın sürdürülebildiğini göstermektedir (Achenbaum vd., 1996: 4; Kalınkara, 2011: 29–31).

Yapılan araştırmalar sonucu emekli olsalar bile etkinliğini koruyan yaşlılar daha zinde ve dinç olduğundan, etkinliğini korumayan yaşlılara göre daha geç ölmektedir. Çünkü aktifliğini sürdüremeyen yaşlıların yaşam doyumunu azalır, yalnızlık ve değersizlik duygusu öne çıkar. Bu durum, yaşlının psikolojisini yıpratmakta bu da daha erken ölümüne sebep olmaktadır (Aytaç, 2017: 45). Bu kuram yaşlıların önceki yaşamını, sosyo-ekonomik durum, psiko-sosyal durum ve sağlık durumunu göz ardı ettiği için eleştirilmiştir (Ceylan, 2015: 46).

5. Kentte Yaşlılığın Sosyal Boyutları

20. yüzyılın en önemli özelliklerinden biri kentleşmedir. Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişme doğrultusunda kent sayılarının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu ortaya çıkaran, toplum yapısında iş bölümü, uzmanlaşma ve örgütlenmenin artması, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişimlere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 2015: 35). Sanayileşmenin hızla artmasıyla önem kazanan kentleşme, yaşlılığı önemli ölçüde etkilemiştir. Modernleşmeyle hız kazanan sanayileşme, kentleşme ile aile modelinin değişmesi, internet ve teknolojinin yaygınlaşması, zihinsel algının değişmesi gibi etmenler yaşlılar üzerinde yalnızlaşma ve bireyselleşme gibi olumsuz koşullar doğurmuştur (Dağ,2016:65) Kırdan kente göç veya kentin kendini yenilemesi toplumun genelinde maddi manevi değişim dönüşüme yol açmıştır.

Kentleşme, üretim ilişkilerinde köklü dönüşümlere yol açmıştır. Bu süreçte farklı yaş grupları üretim sürecine dâhil edilirken, yaşlı bireyler büyük ölçüde çalışma yaşamının dışında bırakılmıştır (Tufan, 2001). Yaşlı nüfusun üretim sürecinden dışlanması, ekonomik refah düzeylerinin düşmesine ve buna bağlı olarak yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu durum, kamusal hizmetlere erişimde güçlük ve farklı sosyal risklerin ortaya çıkmasını da beraberinde getirmektedir (Tümtaş, 2021: 235).

Yaşlı bireylerin yoğun yalnızlık duygusu yaşamaları ve toplumsal süreçlerden dışlanmaları, sosyal dışlanma kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Sosyal dışlanma; ekonomik, bireysel, sosyal, kurumsal ve fizyolojik olmak üzere çok boyutlu nedenlere dayanmaktadır. Ekonomik nedenler, gelir ve mülkiyet yoksunluğu ya da işgücü piyasasının dışında kalma durumlarıyla ilişkilendirilirken; bireysel nedenler arasında yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi öne çıkmaktadır. Sosyal ve kurumsal nedenler, toplumsal destek mekanizmalarının yetersizliği ve sosyal güvenceye erişimde yaşanan sorunlar ile açıklanabilir. Fizyolojik nedenler ise yaşlılık ya da engellilik durumuna bağlı olarak ortaya çıkan yeti kayıplarını kapsamaktadır (Genç & Dalkılıç, 2013: 464; Beşirli vd., 2016: 29–32).

Bu çerçevede, kentleşme sürecinin yaşlı bireyler üzerindeki etkileri yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda sosyal bütünleşme, sağlık ve yaşam kalitesi boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi gereken çok yönlü bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kırılğan bir konumda olan yaşlılar, hayatının çoğunu alıştığı sosyal çevrede geçirdiği için başka bir sosyal çevreye girmekte, alışılmış ortamdan uzaklaşmada zorluk çekmektedir. Kentleşme sürecinde yaşlılar yeni roller edinmeye ve uygulamaya dolayısıyla yeni sosyal çevrede tutunmaya çalışırlar. Bu, kolay kazanılan ve öğrenilen bir şey değildir. Yaşlılar tamamen eski dönemdeki rollerini bırakmada güçlük çeker (Onur; 1995; 52; Arpacı, 2005, 21). Emeklilikle beraber rolünü yeni nesillere devreden yaşlı için boş zaman kavramı önem kazanır. Başarılı bir kentsel mekân başarılı bir yaşlanma da ortaya koyar. Avantajlı mekânda bulunan yaşlılar için kaliteli planlanan ve değerlendirilen boş zaman değerlendirme alanı mevcuttur. Kentli yaşam alanları boş zaman aktivitelerini daha kaliteli bir hale getirmek için yeni roller üstlenmektedirler. Kentli yaşamda bulunan en küçük kurumdan en büyük kuruma kadar yaşlının yaşlanma sürecini aktif ve sağlıklı geçirmesi için planlamalar, yatırımlar, hizmetler gerçekleştirilmektedir. (Arıca,1997:24)

Kentteki boş zaman değerlendirme aktiviteleri cinsiyete bağlı çeşitlilik gösterse bile kent mekanlarının sunduğu alanlarla yaşlıyı toplumun içinde tutarak yaşamdan doyum almasını sağlamak, sağlıklı ilişkiler kurarak sosyal iletişimlerini devam ettirmesini sağlamak ve bireyi aktif yaşlandırmaktır. (Akgün ve vd.; 2004:137). Aktif yaşlılık, yaşlıların toplumsal ve kültürel hayata daha fazla katılmalarıdır. Buna yönelik sunulan kentteki yerel yönetim hizmetlerinin (çevre düzenlemeleri, gönüllü etkinlikler, ekonomik kolaylıklar, eğitim, gezi ve sanat gibi sosyo-kültürel etkinlikler), yaşlıların yaşlılık dönemlerini aktif bir şekilde geçirmelerinde katkıları olabilmektedir (Kurtkapan, 2017: 39). Fakat bunu sağlamayan kent mekanları yaşlı bireylere sosyalleşme imkânı tanımamakta, onları dışlanmış hissetmelerine neden olmaktadır.

Kentsel mekân, fiziksel ve mekânsal boyutlarıyla öne çıkmakla birlikte toplumsal, kültürel ve psikolojik boyutlara sahip bir kavramdır. Kentsel mekanlar; yaşam kalitesini artırmak, bireylerin kendi aralarında ve çevreleriyle olan iletişimi geliştirmek için planlanan ya da kendiliğinden şekillenen mekânlardır (Atabek, 2002). Yaşlı birey yaşadığı çevreden, ortamdan memnunsa aktif bir yaşlanma sağlayabilir. Çünkü yaşlı birey bu çevrede ve ortamda kurduğu sağlıklı sosyal ilişki ağlarıyla var olur ve ancak bu sayede başarılı bir yaşlanma elde edebilir.

Yaşlıların ev dışındaki mekanları şehrin sunduğu imkanlarla doğru orantılıdır. Bu yüzden, bir şehir yaşlıya ne kadar kolaylık sağlarsa örneğin bir şehrin trafik akışını kolaylaştıran caddelere, yaya trafiğini ve geçişlerini kolaylaştıran geniş kaldırımlara, şehir merkezinde oturma, yürüme ve dinlenmeyi sağlayan yeterli yeşil alana sahip olması, yaşlıların hem yaşadıkları şehre aidiyetlerini hem de şehrin dış mekân kullanımlarını önemli oranda etkilemektedir. Yaşanılan mekân ve bu mekândan memnun olma, güvenlik, yaşlıya uygun çevre düzenlemeleri, kolay erişilebilir sağlık hizmetleri, sosyal faaliyetler için tesisler gibi kentsel alanlar, yaşlıların topluma aktif katılmasında son derece önemlidir. Çünkü bu alanlar yaşlıların sosyalliğinin sağlandığı, yeni roller üstlenerek hayatta katılım sağladığı yerlerdir (Açıkgöz, 2023). Bu bağlamda, yaşlı dostu kentlerin oluşturulması, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bütünleşmeyi de güçlendirir. Yaşlı bireylere yönelik oluşturulan kentsel mekanlar onların hem fiziksel olarak aktif kalmasına hem de sosyal ilişkilerini sürdürmesine olanak tanır. Bu tür düzenlemeler, yaşlı bireylerin yalnızlaşmasını engelleyerek toplum içinde daha görünür ve etkin bireyler olmalarını sağlar.

Kent mekanları, yaşlıların aktif yaşlanmalarını ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bir başka kentsel mekân ise bireyin evidir. Yaşlı bireyler ev içinde de aktiviteler yapabilirler bunlar çevrimiçi veya çevrimdışı da olabilir. Yaşlının televizyon izleme, okuma, eliş yapma, çocuklarıyla, torunlarıyla görüntülü görüşebilmesi de bir aktivitedir. Yaşlı bireylerin evleri, sosyal yaşam ve boş zaman aktivitelerine uygun olarak düzenlenmelidir. Çünkü yaşlılar, zamanlarının büyük bir bölümünü evlerinin içinde geçirmektedirler. Yaşlılar, aile bireyleriyle beraber yaşıyorlarsa konutun yeterliliği, mahremiyet gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir (Hablemitoğlu, Özmete, 2010:110).

Kentsel mekanları kullanarak yaşlanmak bireyin hem uzun hem rahat hem de aktif yaşlanması için önemli bir yere sahiptir. Çoğu zaman yaşlıların mekân kullanımlarını etkileyenler etmenler bireylerin sosyal ilişkileri, sosyal ortamlar ve çevresel olanaklardır. Yani yaşlı ve kentli mekân birbirlerini karşılıklı etkileyen olgulardır. Bunun yanı sıra yaşanılan ve kullanılan mekânların sunduğu olanaklar, sağlık, ulaşım, yeşil alan vb. ile ilgili hizmetler yaşlıların hayatını kolaylaştırmaktadır (Kaya vd. 2008).

5.1. Kentsel Mekânda Yaş(lı) Ayrımcılığı

Yaşa dayalı ayrımcılık, bireylerin yaşları nedeniyle maruz kaldıkları olumsuz tutum, davranış ve uygulamaları ifade etmektedir. Her ne kadar genç bireyler de bu tür ayrımcılığa maruz kalsa da yaşa dayalı ayrımcılıktan en fazla etkilenen grup yaşlı bireylerdir (Buz, 2015: 268–269). Kentsel mekânda yaş(lı) ayrımcılığı toplumun “yaş” kriterine bağlı olarak kişi üzerindeki kalıp yargılarla hareket etmesidir. Genç bireyin dediklerinin ciddiye alınmaması gençler hakkında deneyimsiz oldukları yargısına dayanarak fikirlerinin önemsenmemesi durumudur. Yaşlıların ise düşünme yetilerini kaybettikleri, değişime açık olmadıkları düşünülmesi durumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Açıkgöz, 2021).

Yaşlı ayrımcılığı, toplumda yaşlı bireylere yönelik geliştirilen olumsuz önyargılar ve kalıp yargılar temelinde şekillenmektedir. Yaşlıların hasta, zayıf, yavaş hareket eden, üretken olmayan, öğrenme ve yeni teknolojilere uyum

sağlama kapasitesi düşük, fiziksel, zihinsel ve ekonomik açıdan bağımlı bireyler olarak algılanmaları, yaşlı bireylerin toplumsal yaşamda dışlanmalarına ve ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır (Islam, 2014: 100–101).

Ayrıca yaşlı bireylerin ayrımcılık deneyimleri, kentsel ve kırsal yerleşim alanlarına göre de farklılaşmaktadır. Brezilya’da yapılan bir araştırmada hem kentte hem de kırsalda yaşayan yaşlı bireylerin en fazla ayrımcılığa maruz kaldıkları alanın sağlık hizmetleri olduğu; ancak algılanan ayrımcılığın kentsel alanlarda yaşayan yaşlılar arasında daha yüksek düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir (Braga vd., 2019: 1). Benzer biçimde Çin’de yürütülen bir çalışmada, kentsel alanlarda yaşayan yaşlı bireylerin hastaneye yatış hizmetlerine erişimde yaşa dayalı eşitsizlik ve ayrımcılıkla karşılaştıkları ortaya konmuştur (Liao & Wang, 2018: 1107–1110). Bu durum, sağlık hizmetlerinin piyasa odaklı yönetilmesi ve hastanelerin performansının iyileşme oranları ve yatak devir hızı gibi ölçütlere dayandırılmasıyla ilişkilendirilmektedir. Öte yandan, hizmetlerin ücretsiz sunulmaması da kırsal ve kentsel alanlardaki gelir eşitsizlikleri bağlamında ödeme gücüne dayalı engeller yaratarak yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini sınırlamakta ve ayrımcılığı derinleştirmektedir (Qin vd., 2020: 12). Bu çerçevede yaşa dayalı ayrımcılık, özellikle kentsel çevrelerde ve sağlık hizmetleri alanında yoğunlaşan, çok boyutlu bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dezavantajlı grup olan yaşlıların bu değişim ve dönüşümden olumsuz etkilenmemeleri için “yaş(lı) dostu kent” gibi terimler ortaya koyulmuştur. Bu terimlerin ortaya çıkış sebebi yaşlıların aktif yaşlanmasını sağlayarak şehirde yaşam kalitesini arttırmaya yöneliktir. “Yaşlı dostu şehir” kavramı yaşlıların, kentin imkânlarından daha fazla yararlanabilmelerini, sosyal hayata daha aktif katılabilmelerini ve yaşlanma süreçlerini yerlerinden edilmeden yaşayabilmelerini hedeflemektedir. Bu yüzden, bu kavram genellikle katılım, sağlık, güvenlik ve bağımsız hareket etme fırsatları/imkânları üzerinden değerlendirilmektedir (Kurtkapan, 2017: 42- 43). Kentteki fırsatlar ve hizmetlerin yaşlıların tümünü kapsaması ve erişilebilirliği üst seviyede olmalıdır. Yani bir kent, yaşlıya ne kadar imkân veriyorsa bu imkanlara erişimi de kolaylaştırmalı ve herkesin faydalanabilmesini sağlamalıdır. Bu kentlere “yaşlı dostu kent” denir. Önemli olan şey yaşlıların verilen imkanlardan ne kadar faydalanabildikleri ve ne kadar erişebildikleridir. Kent, imkânları yaşlılara ne kadar çok sunuyorsa o oranda yaşlı dostu şehir olarak kabul edilmektedir.

Yaşlılar için kent her ne kadar heterojenliğin, güvensizliğin, hava kirliliğinin, yoğun trafiğin mekânları olarak tabir edilseler de eğitim, ulaşım ve sağlık hizmetleri gibi pek çok açıdan kırsal mekânlara göre daha avantajlı konumdadırlar. Sağlık kurumlarına erişim, hastanelerde 65 ve yaş üzeri hastalara öncelik verilmesi gerek devlet gerekse özel bakım kuruluşlarından yararlanabilme, yaşlılar için özel olarak düzenlenen sosyal-kültürel etkinliklere katılma gibi imkânlar ancak kent hayatının yaşlıya sunmuş olduğu alternatifler arasında yer almaktadır (Köroğlu, 2015: 820). Fakat yaşlılar, kent mekanlarında pozitif ayrımcılığa sahip oldukları gibi negatif ayrımcılığa da sahiptirler. Örneğin ulaşımında Türkiye genelinde 65 yaş üstü yaşlı bireylerin toplu taşıma ulaşımı ücretsizdir fakat gerek kentin yoğunluğu gerekse toplu taşıma araçlarının yetersizliği bazen olumsuzluklara yol açabilmektedir. Aynı zamanda gürültü ve çevre kirliliği, yol çalışmaları da olumsuzluğu arttırabilmektedir. Türkiye’de emekli konakları, yaşlı evleri, okuma-dinlenme salonları gibi yaşlılara yönelik mekanlar da inşa edilmiştir. Bu mekânların temel amacı yaşlının aktif bir yaşlanma süreci geçirmesini sağlamak, sosyal ihtiyaçlarını gidermektir.

Toplumun dönüşüm geçirmesiyle birlikte bireyler kırsal alanlarda geniş aile yapısına hakimken kentleşmeyle çekirdek aile yapısına geçmiştir. Kırsal yaşamından kent yaşamına geçişle birlikte sosyal ilişki ağlarının farklılaşması, gelenek ve göreneklerin değişmesi gibi birçok faktör ortaya çıkmıştır. Bu durum karşısında ise, en çok aile yapısındaki değişikliklere bağlı olarak etkilenen grup yaşlılar oluşturmaktadır (Arıca, 1997:24). Kentleşmeyle beraber kadının iş hayatında daha aktif rol almasıyla yaşlı bireylerin bakım problemi ortaya çıkmıştır. Yaşlılarda bakım denilen ihtiyaç ileri yaşlılık döneminde bir zorunluluk haline gelmektedir. Bu bakım hizmetleri, ihtiyaçlarını kendi yapamayan yaşlılar ve aileleri için yardımcı rol üstlenirken kendi bakımını yapabilen yaşlılar için kendini kötü hissetme, mutsuzluk, sosyal yaşamdan uzaklaşma gibi sorunlara yol açabilmektedir. Geleneksel toplumlarda yaşlıya bakım ücretsiz sağlanan kadın görevi olarak görülmüştür fakat kentleşmenin bir sonucu olarak çekirdek ailenin yaşlıya sunacağı bakım imkanları azalmıştır. Aile kurumunun değişim ve dönüşümü yaşlı bakımının da giderek değişim ve dönüşüm geçirmesine sebep olmuştur. Bu şekilde aile ve çevrenin sorumluluğu topluma itilmiş (Koşar, 1996:6) ve yaşlı bakımı aileden ziyade bu konuda hizmet veren devlet kurumlarına ya da özel bakım kurumlarına bırakılmıştır. Bir bakıma yaşlı bedeni piyasaya dönüşmüş, metalaşmıştır. Dolayısıyla yaşlının toplumsal hayata katılımı da bu sonuçlar doğrultusunda değişmiştir.

Yaşlı bireylerin kentte karşılaştığı ayrımcılık, çoğu zaman görünmezdir. Kentsel planlamada, ulaşım sistemlerinde, mimari tasarımda ve kamu hizmetlerine erişimde yaşlıların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi dışlanmaya sebep olur. Örneğin, kaldırımların yeterince geniş olmaması, yaya geçitlerinin kısa süreli ışıklarla donatılması, merdivenlerin yaygın kullanımı ve otobüs duraklarının ergonomik olmayışı, yaşlı bireylerin hareket kabiliyetini kısıtlamaktadır. Yaşlılar için yeterli oturma alanlarının bulunmaması ya da mevcut alanların gençler tarafından sahiplenilmesi, yaşlı bireyleri kamusal alandan dışlamaktadır. Bu dışlanma, sadece fiziksel değil; aynı zamanda psikolojik olarak da bir dışlanmadır. Parklar ve açık alanlar, yaşlı bireyler için önemli sosyal mekânlar olmasına rağmen, bu alanların tasarımında çoğunlukla genç kullanıcıların eğlence ve spor faaliyetleri öncelenmektedir. Bu da yaşlı bireyleri, sosyal izolasyon ve yalnızlıkla baş başa bırakmaktadır. Fakat kent, tüm yaş gruplarının bir arada yaşayabildiği, kapsayıcı bir alan olmak zorundadır. Yaşlı birey ancak yaşadığı yerde mutlu olursa aktif yaşlanabilmektedir. Yaşlı bireyler aynı zamanda konut politikalarında da mağdur edilmektedir. Yüksek katlı binaların yaygınlaşması, asansörsüz ya da erişilebilir olmayan dairelerin artması, yaşlıların kendi evlerinde dahi hareket etmelerini zorlaştırmaktadır. Kira artışları ve kentsel dönüşüm projeleri, yaşlı bireyleri doğdukları ve sosyalleştikleri mahallelerden koparıp, tanımadıkları yerlere yerleştirerek mekânsal yabancılaşmaya neden olmaktadır. Kent yönetimlerinde yaşlıların temsiline azlığı, karar alma

süreçlerinde onların ihtiyaçlarının dikkate alınmamasına yol açmaktadır. Bu eksiklik, yaşlıların kendi şehirlerinde "misafir" gibi hissetmelerine neden olmaktadır. Bu ayrımcılık, görünmez ve dolaylı yollarla yaşlı bireylerin kent yaşamına eşit ve etkin katılımını engellemektedir. Yaşlılık, toplumsal yaşamdan emekli olmayı değil; farklı ihtiyaçları olan bir yaşam evresini ifade eder. Kentler ise tüm yaşam evrelerine eşit mesafede duran, kapsayıcı yapılar olmak zorundadır.

Sosyolojik bir perspektifle bakıldığında, yaşlı bireylerin kentteki görünürliğini artırmak, onların karar alma süreçlerine katılımını sağlamak ve mekânsal erişimlerini kolaylaştırmak, sadece sosyal bir sorumluluk değil; adaletli bir toplum inşasının da gereğidir.

6. Sonuç

Bu araştırma, hızlanan kentleşme sürecinin yaşlı bireylerin yaşlanma deneyimleri üzerindeki çok boyutlu etkilerini şimdiye kadar yapılmış çalışmalar üzerinden incelemeyi amaçlamış; kent mekânı, emeklilik, aktif yaşlanma ve yaşa dayalı ayrımcılık ekseninde yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılım biçimlerini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, kent yaşamının yaşlı bireyler açısından hem fırsatlar hem de yapısal sınırlılıklar barındırdığını göstermektedir.

Dezavantajlı bir grup olan yaşlılarda kentleşme, avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmiştir. Kentleşmenin artmasıyla aktif yaşlanma kavramı toplumda öne çıkmıştır. Bu kavram yaşlıların toplumdan uzaklaşmamasını, sağlıklı ve başarılı yaşlanmasını gerektigine vurgu yapar. Kentleşmeyle beraber her ne kadar yaşlılar dezavantajlı bir grup olarak görülse de yapılan çalışmalarda yaşlı bireylerin aktif yaşlanma deneyimlerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Yaşlı bireyin işlevselliği azalsa bile kent yaşamında kendine uygun aktivite bulabilmekte, toplumda aktif rol alabilmektedir. Yaşlı bireyler kentte toplumun öngördüğü yeni rollere kendini uyarlayarak, yeni sosyal bağlar kurarak, ulaşımın kolaylığından yararlanarak, kentsel mekanlarda vakit geçirerek yaşlılıkta anlam bulmaktadırlar. Özellikle emekli yaşlılarda boş zaman değerlendirme kavramı da ön plana çıkmaktadır. Yaşlılar, boş zamanlarını değerlendirirken toplumun yaşlılara yönelik hizmetlerini kullandıkları tespit edilmiş, yapılan araştırmalarda kentte yaşayan yaşlıların daha sağlıklı bir yaşlanma gerçekleştirdiği görülmüştür. Kent avantajlarının yaşlıların yaşlanma sürecine olumlu katkısı olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar kent, yaşlı için birçok olumsuzluğu barındırsa da birçok olumlu yönü de yaşlının aktif yaşlanmasına katkı sağlamaktadır. Günümüzde başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede de yaşlıların aktif yaşlanması için faaliyetler yürütülmektedir.

Kentler; sosyal, kültürel ve kamusal olanaklar yoluyla yaşlı bireylerin aktif kalmalarını, yeni roller edinmelerini ve toplumsal yaşama katılımlarını destekleyebilecek potansiyele sahiptir. Özellikle emeklilik sonrasında gönüllülük faaliyetleri, sosyal etkinlikler ve kamusal alan kullanımı, yaşlı bireylerin yaşam doyumunu artıran önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle kent yaşamı, aktif yaşlanmayı destekleyen bir zemin sunabilmektedir.

Bununla birlikte, kent yaşamında yaşlı bireylerin sıklıkla üretim dışı, bağımlı ve yük olarak görülmeleri ayrımcı tutumları ve sosyal dışlanma deneyimlerini beraberinde getirmektedir. Özellikle sağlık hizmetlerine erişim, kamusal alanların kullanımı ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesi alanlarında yaşa dayalı eşitsizliklerin varlığı dikkat çekmektedir. Bu durum, aktif yaşlanmanın yalnızca bireysel çabalarla değil; mekânsal, kurumsal ve politik düzenlemelerle desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, yaşlı bireylerin kentte yaşlanma deneyimleri; bireysel özelliklerin yanı sıra kentsel çevrenin sunduğu olanaklar, sosyal politikalar ve toplumsal yaşlılık algısı tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle yaşlılara yönelik kapsayıcı kent politikalarının geliştirilmesi, yaşa duyarlı mekânsal düzenlemelerin yapılması ve yaşa dayalı ayrımcılıkla mücadele edilmesi, sağlıklı ve aktif yaşlanmanın desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, kentte yaşlanma olgusunun bütüncül bir perspektifle ele alınmasının gerekliliğine işaret etmekte ve alandaki sosyal politika ve uygulamalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

- Achenbaum, W. A., Weiland, S., Haber, C. (1996) *rontology*, New York, Springer Pub Co. *Key Words in Sociocultural Ge rontology*, New York, Springer Pub Co
- Açıkgöz, R. (2021). Hastalık, Sağlık ve Toplum: Bir Sağlık Sosyolojisi İncelemesi. Konya: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Açıkgöz, R. (2021). *Şehirde Yaşlanmak*. M.Birekul ve F.Kaleci(Ed.), *Geleneğin Yenilikle Sentezi KONYA ŞEHİR MODELİ*, 3, 70 Açıkgöz -83.
- Açıkgöz, R., & Özil, H. (2023). Sakatlık Sosyal Modelinde Sosyolojik Perspektifler. *İçtimaiyat*, 7(1), 68-87. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1144506>
- Akçay, H. (2011). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında sosyal medya kullanımı: Gümüşhane Üniversitesi üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 33, 137-161.

- Akgün, S., Bakar, C., & Budakoğlu, İ. (2004). Dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfus eğilimi, sorunları ve iyileştirme önerileri. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(2), 105–110.
- Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 23(3), 159-164.
- Altunay, Z. (2020). *Sosyo-kültürel değişme açısından yaşlı, yaşlılık ve yaşlı bakımı (Zonguldak örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi). Tez No. 689242, Ulusal Tez Merkezi.
- Arıca, E. (1997). *Yaşlılara Sunulan Sosyal Refah Hizmetleri ve Huzurevlerine Yönelik Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Arpacı, F. (2005). *Farklı boyutlarıyla yaşlılık*. Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Aslan, M., & Hocaoglu, Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53–62.
- Atabek, E. (2002). Anne babalara karne verilecek mi? *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Şubat 2002, s. 4.
- Atchley, R. C. (1999) Continuity Theory, Self, and Social Structure, *The Self and Society in Aging Processes*, (Ed.) Carol, D., Ryff, Victor W. Marshall, New York, Springer Pub., s. 94–121.
- Aygüler, E. (2022). Yaşlılık. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(5), 1–20.
- Bayer, A. (2020). Modernleşme sürecinde aile: Değişen annelik ve babalık. *Tevilat*, 1(1), 35-60.
- Beğer, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25(3), 1–3.
- Braga, L., Caiaffa, W. T., Ceolin, A. P., Andrade, F. B. & Lima-Costa, M. (2019). “Perceived Discrimination Among Older Adults Living in Urban and Rural Areas in Brazil: A National Study”, *BMC Geriatrics*, 19(67), 1-11
- Buz, S. (2015). “Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268-278.
- Canatan, A. (2013). Yaşlılık nedir? Kime yaşlı diyoruz? *Odtülüler Bülteni*, (233), 28-29.
- Ceylan, H. (Ed.). (2015). *Yaşlılık sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çankaya, E., & Keleş, M. (2015). Yaşlı hastalarda hipertansiyon ve tedavisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Nephrology Special Topics*, 8(1), 1–7.
- Çolak, M., & Özer, Y. E. (2015). *Sosyal politika anlamında aktif yaşlanma politikalarının ulusal ve yerel düzeydeki analizi*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 115-124.
- Danış, M. “Yaşlılık Yoksulluk ve Yalnızlık”, http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaşlılık_yoksuluk_yalnızlık.pdf. Erişim tarihi: 14.09.2025. s.1-16.
- Demirbaş, H. (2018). Yaşlılıkta Sosyal İlişkiler. Canatan, A. ve Özmete, E. (Ed.). *Temel Gerontoloji*. Ankara: Hedef CS Basım Yayın.
- Demirbilek, S. (2005). *Yaşlılık ve emeklilik ilişkisinin sosyolojik boyutu*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 10(1-2), 131–145.
- Doğan O. 2001. Şizofreni hastalarının evde bakımı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2, 41-6.
- Durak, M. (2013). Yaşlılık döneminde psiko-sosyal ve bilişsel gelişim. *Yetişkinlik ve Yaşlılık gelişimi ve Psikolojisi* (Ed: H. Bacanlı ve Ş. Terzi). Ankara: Açılım Kitap, 2. Basım, s.275-310.
- Düzenli, T., & Alpak, E. M. (2017). Yaşlıların kentsel açık mekân kullanımlarının incelenmesi: Trabzon kenti örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 1–8.
- Elderly Chinese”, *Global Public Health*, 13(8), 1098-1113
- Erendağ Sümer, F. (2017). Sosyal Medya Kullanım Pratikleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), 166-181.
- Erkılıç, M., Aydoğdu, F., Aslan, D., & Gökçe Kutsal, Y. (2006). *Yaşının evi ve çevresi: Yaşlılık dönemi için uygun çevre koşulları nasıl düzenlenmelidir?* Ankara: Türk Geriatri Derneği Yayınları.
- Gorman, M., Jones, S. ve Turner, J. (2019). *Older People, Mobility and Transport in Lowand*
- Hablemitoğlu, Ş. (2016). Yaşlanmanın “kadınlaşması”. *Yaşlılık Sosyolojisi* (Ed: H. Ceylan). Ankara: Nobel Yayıncılık.ss.119-138.

- Havighurst, R. J. & Albrecht, R. (1953). *Older people*. New York: Longmans, Green.
- Herzog A R, Franks M M, Markus H R, Holmberg D. (1998). *Activities and well-being in older age: Effects of self-concept and educational attainment*. Psychol Aging, 13179-185.
- Islam, R. (2014). "Ageism and Age Discrimination in Old Age: An Overview", *Philosophy and Progress*, LV-LVI (1:2), 92-108.
- İçli, A. (2016). Yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 527-550.
- Kalaycıoğlu, S. (2012, Mart). Kuşaklararası dayanışma ve aktif yaşlanma. In A. Metin ve ark. (Eds.), *Kuşaklararası dayanışma ve aktif yaşlanma sempozyumu bildiriler kitabı* (ss. 51-58). Ankara, Türkiye: Grafer Tasarım Baskı.
- Kaya, Z., Zincir, H., Taşçı, S., & Başer, M. (2008). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve depresyon düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 168-174.
- Koşar, N. G. (1996). *Sosyal hizmetlerde yaşlı refahı alanı*. Şafak Matbaacılık.
- Köroğlu, C. Z., & Köroğlu, M. A. (2015). Mekânın dönüşümü ve yaşlılık üzerine: Kentleşme ve yaşlılık olgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 812-821.
- Liao, T. F. & Wang, C. (2018). "Permanent Emergency: Inequality in Access to Hospitalisation Among Urban Middle-Income Countries: A Review of the Research. *Sustainability*, 11(21), 615
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. İmge Kitabevi.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2016). *OECD.Stat database*. <https://stats.oecd.org/>
- Öçal, Ş. (2017). İnsan hayatının değeri ve yaşlılık sorunu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 331-338.
- Özkan, M. (2017), *Yaşlılarda Mekan Aidieti: Yaşlılık ve Mekan İlişisine Sosyolojik Bakış*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Özkul, M., & Kalaycı, İ. (2015). Türkiye’de yaşlılık çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 52, 259-290.
- Özyurt, B. C., Eser, E., Çoban, G., Akdemir, S. N., Karaca, İ., & Karakoç, Ö. (2007). Manisa Muradiye bölgesindeki yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(3), 117-123.
- Parrillo, V. N. (Ed.). (2008). *Encyclopedia of Social Problems*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Qin, V. M., McPake, B., Raban, M. Z., Cowling, T. E., Alshamsan, R., Chia, K. S., Smith, P.C., Atun, R. & Lee, J. T. (2020). "Rural and Urban Differences in Health System Performance Among Older Chinese Adults: Cross-Sectional Analysis of a National Sample", *BMC Health Services Research*, 20(372), 1-14
- Quadagno, J. S. (2014) *Social Theory and Aging*. Lanham, Rowman & Littlefield *Aging and The Life Course: An Introduction to Social Gerontology*. Sixth edition, New York, McGraw-Hill,
- Sarioğlu, H. ve Ertuğrul, İ. (2001). *Yaşlıların el sanatları faaliyetleri üzerine bir araştırma*. V. Kalınkara (Ed.), I. Ulusal Yaşlılık Kongresi Kitabı içinde (s.117-194). Ankara: Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği Yayını.
- Şentürk, M., & Altan, R. B. (2015). *Nitel araştırma: Yaşlılar neler anlattı?* (İstanbul’da yaşlıların mevcut durumu araştırması içinde). İstanbul: Açılım Kitap.
- Şentürk, M., & Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın mekânsallaşması: Kadıköy Moda’daki bir apartman üzerine nitel bir çalışma. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 4-19.
- Şentürk, Ü. (2020). *Yaşlılık Sosyolojisi* (2 bsk.). Bursa: Dora Basım Yayın.
- Tufan, İ, "Kadın ve Yaşlılık: Türkiye Gerontoloji Atlası Araştırması", *Kimlik: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Dergisi*, S. 1, 2015.
- Tufan, İ, "Yaşlanan Dünya’da Bir Delikanlı: Türkiye", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, C. 12, S. 3, 2001. 181
- Tufan, İ, *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık, Sosyolojik Yaşlanma*, İstanbul: Aykırı Yayıncılık, 2002.
- Tufan, İ, *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Tufan, İ. (2016), *Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanma Sosyolojisi*
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağ’ dan günümüze yaşlılık ve yaşlanma*. (2. Baskı). Ankara: Nobel.

- Tuna Uysal, M. (2020). Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (50) , 43-59. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/56641/741769>
- Tümtaş, M. (2021). Mülteciliğin En Dramatik Halleri: Yaşlılık ve Yoksulluk. C. Ergun içinde, *Yaşlılık ve Yoksulluk* (s. 229-245). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Uncu, Y., Özçakır, A., Sadıkoğlu, G., Alper, Z., Özdemir, H., Bilgel, N. "Bursa Huzurevi Yaşlılarının Sosyo-demografik Özellikleri ve Sağlık Taraması Sonuçları", *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 28 (3), 2002: 65-69.
- United Nations. (2013). *World population ageing 2013* (ST/ESA/SER.A/348). New York, NY: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework* (WHO/NMH/NPH/o2.8). Geneva, Switzerland: Author. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/67215>
- World Health Organization. (2015). World report on ageing and health. Geneva: Author.
- World Health Organization. (2016). *Global report on ageing and health*. Geneva, Switzerland: Author. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/186463>
- Yıldırım, A. (2021). Sosyal Politika Kapsamında Türkiye’de Yaşlanmaya İlişkin Ulusal Düzeydeki Düzenlemeler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **10**(3), 1889-1909.